

נתיבות ישעיה

והוא מאמרים יקרים, שיחות מוסר וחיזוק משובבי לב
ונפש, שנאמרו בפני תלמידים מקשיבים בקול חוצב
להבות אש קודש, ושאתו כשאגת האר"י החי,
להנחילם נתיבות דעת התורה ועבודת השי"ת על
פרשת השבוע

ע"י מרן רבינו
הגאון רבי **אברהם יוסף ראזענבלום** זצוקלה"ה
ראש ישיבת שערי יושר

פרשת עקב תשפ"ג
פרקי אבות פרק ד' משנה ג' ד' ה'
שנה ה' • גליון רנ"ח

מי שיש בידו חידו"ת או טעיפס של רבינו, וכן מי שרוצה לנדב גליון של תורת רבינו - נא להתקשר למספר: 1-718-854-2290 EXT 9 או לפקס: 1-718-705-8608

חדש!

אפשר לשמוע השיחה הנדפסת בנתיבות יושר של כל שבוע במספר: 1-718-559-6660

תוכן העניינים

**שיחה זו נאמרה בס"ש
פרשת עקב תשמ"ז - של"ס**

**יסודות חשובים באמונה
ויראת שמים**

- ג. הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים
- ג. אל תקרי מה אלא מאה.
- ג. הגורם לשכחת היראה.
- מצב של ספק סכנה מביא לידי יראה.
- ד. ביאור ענין מאה ברכות.
- ז. הסכנה כשיש ברכת ה'.
- ז. הטעם שירד המן מדי יום ביומו.
- ט. הצלחת האדם - להתקרב אל ה'.
- טעם ירידת המן בכל יום - להיות מקושרים לה'.
- י. ביאור ענין הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים.
- יא. מהו כל אשר לך ירבה.
- הזהירות מפני מחשבות שהם היפך האמונה.
- יג.

כל הזכויות שמורות

למערכת חידו"ת של רבינו
ישיבת שערי יושר

בהוצאת מכון "שם עולם"

מכון לחקר כתבי יד - קורות קהילות ואישים
רח' שחל 5, בני ברק
טל: 03-5701977 פקס: 03-5701967

שיחה זו נאמרה בס"ש פרשת עקב תשמ"ז

יסודות חשובים באמונה ויראת שמים

גם ענין זה נדרש מפסוק זה, וכמו שאמרו בגמרא (מנחות מג:), 'חייב אדם לברך מאה ברכות בכל יום, שנאמר ועתה ישראל מה ה' אלוקיך שואל מעמך', ופירש רש"י 'מה' ה' אלוקיך וגו', קרי ביה 'מאה'.

ויש להבין מהו הקשר בין מאה ברכות למה שנאמר בפסוק 'מה ה' אלוקיך שואל מעמך', שדרשו אל תקרי מה אלא מאה.

הגורם לשכחת היראה

והנה בפרשתן נאמר (דברים ח), שבשעה שבני ישראל יכנסו לארץ ישראל ויהיה להם כל הטוב, 'פן תאכל ושבעת ובתים טובים תבנה וישבת, ובקרך וצאנך ירביון וכסף וזהב ירבה לך וכל אשר לך ירבה'. יש חשש שכשיהיה לאדם כל צורכו אזי 'ורם לבבך ושכחת את ה' אלוקיך המוציאך מארץ מצרים מבית עבדים'.

מצב זה שיש לאדם ההבטחה שיהיה לו כל מה שהוא זקוק לו, 'די זיכערקייט צו האבען אלעסדינג', מביא ל'ורם לבבך',

ועתה ישראל מה ה' אלוקיך שואל מעמך פי אם ליראה את ה' אלוקיך ללכת בכל דרכיו ולא הבה אתו ולעבד את ה' אלוקיך בכל לבבך ובכל נפשך (דברים י, יב).

הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים **רש"י** פירש, 'רבותינו דרשו מכאן, הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים'. חז"ל דרשו זאת מלשון הפסוק **ועתה ישראל מה ה' אלוקיך שואל מעמך**, שדבר זה נדרש מהאדם בעצמו, **כי אם ליראה**, שנדרש מאדם יראה. שאר ענינים הם בידי שמים, אך הדבר היחיד שנדרש מהאדם שצריך להעמיד בעצמו, 'וואס דער מענטש דארף אליין צושטעלען' - זהו 'יראת שמים'.

אל תקרי מה אלא מאה

עוד דרשו חז"ל מפסוק זה, ואמרו שבימי דוד המלך מתו מאה אנשים בכל יום ולא ידעו מהו סיבת מגיפה זו. ותיקן דוד המלך שיברכו כל יום מאה ברכות.

מצב של ספק סכנה מביא לידי יראה

נסביר את הענין קצת. כשאדם הולך ברחובה של עיר ונוסעים שם קאר'ס מכל הצדדים, יש לו פחד מהם. אבל כשהוא מתהלך ברחוב ואין שם קאר'ס, הרי הוא הולך בטח ושאנן ללא שום פחד ומורא.

כשהולכים ברחוב ונוסעים שם

הרבה קאר'ס, ס'פארען קאר'ס פון אלע זייטען, אזי הוא מתמלא מורא לא רק מפני הקאר'ס, אלא שהוא בא לידי יראת שמים. לפי שהאדם יודע ומכיר בזה שהוא במצב שהוא נזקק לחסדי הבורא, 'ער דארף אנקומען צום רבונו של עולם, וחושש שמא נכשלתי בחטא ומי יודע אם אזכה לחסדי הבורא.

המצב הזה כשאדם אינו בטוח

בעצמו, 'דער מצב פון נישט זיכערקייט, שרואה מלפניו ומאחריו קאר'ס, ויודע שחלילה יש בעולם עקסידענטס, והקאר'ס נוסעים במהירות, 'מיט ווילדקייט מיט שנעלקייט, והוא מרגיש בסכנה באופן שאינו יכול להשגיח על עצמו - שגם אם יזהר כנדרש, די בזה שגוי אחד ינהג ברכבו שלא בזהירות, 'ער זאל דרייווען אַ קאר

שתיבטל מהאדם מידת ההכנעה. כי על ידי מה שיש לאדם כל טוב, וברכת ה' תשרה בכל אשר לו על ידי זה תתבטל ממנו מידת ההכנעה.

כשתבטל מידת ההכנעה

באדם, על ידי כן יהיה 'ושכחת את ה' אלוקיך, שתישכח ממנו יראת שמים. היינו שעל ידי זה שהוא מצליח בכל עניניו על ידי כן תתבטל ממנו מידת העניויות, ועל ידי זה ישכח מהשי"ת ולא יהיה לו יראת שמים.

מבואר מענין זה, 'שטייט דא

אזוי. אדם המצליח בכל עניניו, והברכה שורה בכל מפעליו, דבר זה עצמו גורם שתישכח ממנו יראת שמים, לפי שאין הוא עמל להשיג מידת היראה, והוא דוחה עבודה זו למחר ולימים הבאים לאחר מכן.

דבר זה מביא את האדם

שמתבטל ממנו מידת ההכנעה והענוה - אפילו אם הוא מאמין בהשי"ת ומאמין בשכר ועונש. האדם החי מתוך גשמיות, ובטוח בגשמיות שלו, הרי שזה מביאו לשכחת היראה. כך מעידה עליו התורה, 'די תורה איז מעיד' שתישכח ממנו היראה.

אין אַ נישט זיכערער מצב, שיש לו פחד ומורא מפני הקאר'ס, הוא נמצא במצב שאינו בטוח, 'איז ער אין אַ מצב פון נישט זיכערקייט, וכשנמצאים במצב שאינו בטוח, מגיע המאמין ליראת שמים.

אך כשהולכים במקום שאין שם סכנה מקאר'ס, או במקום שאין שם כלל קאר'ס, אזי הוא הולך בטח. וכשהאדם הולך בטח אין לו שום מורא ואינו בא ליראת שמים. כך הוא טבעו של אדם.

לכן נאמר בפסוק שבשעה שבני ישראל יכנסו לארץ ישראל ויהיה להם כל טוב ולא יחסרו דבר, ממילא יהיה ז'רם לבבך ושכחת את ה' אלוקיך, לפי שהמורא וההכנעה מביאים ליראה.

כשמסתלקים מהאדם מורא והכנעה לפי שאינו צריך לדאוג למאומה כי יש לו כל טוב, והש'ית יתן לו כל הטוב בארץ ישראל, כמו שנאמר 'פן תאכל ושבעת ובתים טובים תבנה וישבת, ובקרך וצאנך ירביון וכסף וזהב ירבה לך וכל אשר לך ירבה, שיהיה לאדם כל הטוב. כשהאדם במצב שהברכה אצלו, אזי הוא יוצא מהמצב של ההכנעה להש'ית ומהמצב של המורא, וזה מביא את האדם

און זיין לייכט, או שלא יסתכל היטב ולא יראה אותו ולא יבחין בו, או שלא יוכל לעצור את הרכב, ער קען נישט סטאפען די קאר'. או שמא רכב אחר יגרום לו שיוכרח לסובב את הקאר שלו ואז יכנס למצב של סכנה, שהרי עוברים כאן הרבה קאר'ס, ודי בקאר אחד שלא יסע כראוי, הש'ית ישמרנו ממה שיוכל לקרות.

נמצא, שכאשר האדם הולך באותה שעה ברחוב הוא מגיע ליראת שמים, כי מי יודע אם יזכה, ולכן הוא שב בתשובה ומתפלל להש'ית להצילו ולשמור עליו.

אך כשהולך במקום שאין שם קאר'ס, הוא נמצא במצב שאינו מרגיש באותה שעה איך שהוא זקוק לחסדי ה' - אף על פי שהאדם צריך לחסדי ה' בין אם יש שם קאר'ס ובין אם אין שם קאר'ס, כי כשיש לאדם חטאים, החטאים יכולים לגרום לעונשים, ואז אין הבדל בין אם יש שם קאר'ס ובין אם אין שם קאר'ס. ואם כן, מהו ההבדל שהוא מגיע ליראת שמים רק כשיש שם קאר'ס.

אלא שכך הוא דרכו של אדם, כשנמצאים במצב שאינו בטוח בעצמו, יוען אַ מענטש איז

בני ישראל שהיו בארץ ישראל טובה וברכה, כמו שנאמר 'פן תאכל ושבעת ובתים טובים תבנה וישבת, ובקרר וצאנך ירביון וכסף וזהב ירבה לך וכל אשר לך ירבה', שהברכה תשרה בכל ענייניהם, די ברכה איז געווען אין אלע זייטען, ודבר זה גרם לביטול היראה, כי כשיש 'ורם לבבך', מגיעים לשכחה.

מה עשה דוד המלך, דוד המלך תיקן שיברכו מאה ברכות בכל יום. ומהו מהות הברכה. בשעת הברכה אומרים 'ברוך אתה ה' אלוקינו מלך העולם שהכל נהיה בדברו', שהאדם מכיר ומפרש שכל משהו של הטבה שנעשה עמו נשפע עליו מן השמים, שהשי"ת משפיע עליו טובה וברכה, שכל משהו של ברכה והצלחה שיש לו, כל טיפת מים, מברכים עליו ברכה. על כל הנאה וברכה שיש לו לאדם, מודים ומשבחים להשי"ת.

בזה פעל דוד המלך שגם כשהאדם יהיה במצב של יוכל אשר לך ירבה, לא יבוא ל'ורם לבבך ושכחת את ה' אלוקיך'. שבני ישראל ישארו בכל מצב ביראת שמים גם כשיוכו לברכה של יוכל אשר לך ירבה.

ל'ורם לבבך ושכחת את ה' אלוקיך, כי כשהוא במצב בטוח מסתלק ממנו הפחד והיראה.

ביאור ענין מאה ברכות

כשראה דוד המלך שבכל יום מתים מאה אנשים מבני ישראל, שיש מאה עקסידענטס ביום, ויש מאה לויות ביום, מצב זה מביא את האנשים למורא, שהאדם חושש ומתיירא שמא ימות, וכשיש פחד מעקסידענטס ממילא באים לידי יראת שמים, שמתיראים מהשי"ת.

אמנם דוד המלך ראה שזו איננה הדרך הראויה להגיע ליראה, 'ס'איז נישט קיין נארמאלע זאך, שכדי שיבואו ליראת שמים ימותו מאה אנשים מדי יום ביומו, זהו מצב שאינו יכול להיות, 'ס'איז אַ זאך וואס ס'קען נישט זיין, כי באופן הזה כדי שלבני ישראל תהיה יראת שמים יצטרכו למות מדי שנה בשנה שלושים ושש אלפי בני ישראל צעירים, וזהו איננו האופן הרצוי שימותו רבבות בני ישראל שלא כדרך הטבע כדי שגייעו ליראה.

כך היה המצב בימיו של דוד המלך. השי"ת השפיע על

טמונה בה סכנה שיביא את האדם ל'ורם לבבך ושכחת את ה' אלוקיך', שלא יהיה לו יראת שמים.

הטעם שירד המן מדי יום ביומו

חז"ל אמרו (יומא עו.), 'שאלו תלמידיו את רבי שמעון בן יוחי, מפני מה לא ירד להם לישראל מן פעם אחת בשנה. אמר להם, אמשול לכם משל למה הדבר דומה. למלך בשר ודם שיש לו בן אחד, פסק לו מזונותיו פעם אחת בשנה ולא היה מקביל פני אביו אלא פעם אחת בשנה. עמד ופסק מזונותיו בכל יום והיה מקביל פני אביו כל יום. אף ישראל, מי שיש לו ארבעה וחמשה בנים היה דואג ואומר שמא לא ירד מן למחר ונמצאו כולן מתים ברעב, נמצאו כולן מכוונים את לבם לאביהן שבשמים'.

והנה הכוונה בשאלה ששאלו תלמידיו את רבי שמעון בן יוחי מפני מה לא ירד להם לישראל מן פעם אחת בשנה היתה כדי שבני ישראל יהיו בטוחים במזונם, 'א' מענטש זאל זיך אסאך זיכער שפירען, כי כשירדה להם המן בכל יום, לא היו בטוחים בדבר אם תרד המן למחר או לא, ואולי תהיה סיבה שלמחר לא ירד המן.

לכן תיקן להם לברך מאה ברכות בכל יום.

ענין זה נאמר בפסוק 'מה ה' אלוקיך שואל מעמך כי אם ליראה את ה' אלוקיך'. השי"ת דורש מבני ישראל שיבואו ליראת שמים, 'יראת שמים מוז זיין'. יש כמה אופנים להשיג יראת שמים. יש דרך שבני ישראל ישיגו יראת שמים על ידי מה שימותו מאה אנשים בכל יום, אך כאן בא דוד המלך ואמר שיש דרך נוספת איך להשיג יראת שמים, 'אל תקרי מה אלא מאה', שעל ידי מה שמברכים מאה ברכות בכל יום, על ידי כן באים ליראת שמים, ואז לא יצטרכו שימותו מאה אנשים בכל יום. ואכן כשתיקן דוד המלך תקנה זו, הפסיקו מלמות.

הסכנה כשיש ברכת ה'

בפסוק נאמר 'ורם לבבך ושכחת את ה' אלוקיך'. כשאדם נמצא במצב בטוח, 'זוען אַ מענטש לעבט מיט זיכערקייט', דין גרמא שיהיה 'ורם לבבך ושכחת את ה' אלוקיך'. האדם שחי במצב בטוח זהו ברכה, וכשהיו בני ישראל בארץ ישראל השפיע עליהם השי"ת כל טוב באופן של 'וכל אשר לך ירבה'. אך ברכת ה' ושפע רב

וכך הם כוונת הדברים. מהות הצלחתו של האדם הוא קרבתו להקב"ה, הקירבה להקב"ה זהו עלייתו וזהו הצלחתו. אילו יקיים האדם כל התרי"ג מצוות אבל לא יהיה לו קירבה להשי"ת ואינו מרגיש שום מסירות להשי"ת, 'ער האט נישט קיין שום געטריישאפט צום רבונו של עולם'.

האדם יכול להיות עבד של מלך גדול, והעבד הוא אכן עבד נאמן, 'ער איז אַ אורדנטליכער מענטש' שמקיים כל מה שנצטווה עליה מבעליו, והוא משמש את המלך ומקיים את רצונו ממש כמו שנצטווה, ואפשר אפילו שיוסיף לעשות גם לפניו משורת הדין. אבל למעשה אין לו שום הרגש של קירבה למלך, שבתוך ליבו אינו מרגיש שום הרגש של שייכות למלך, 'טיף אין הארץ פיהלט ער נישט קיין שום שייכות'.

אך השי"ת חפץ שקיום המצוות תבוא מתוך אהבה ויראה, וכמו שנאמר בהרבה פסוקים בתורה, וגם בפרשתן נאמר (דברים יא, כב), 'לאהבה את ה' אלוקיכם ללכת בכל דרכיו ולדבקה בו'. בכל ענין שנזכר שם שמירת המצוות נאמר מיד שהיא תהיה באופן של אהבה ויראה ולדבקה בו.

הלא טוב היה בהרבה לבני ישראל שהמן תרד להם פעם אחת בשנה, ואז יהיו בטוחים שיש להם מזון למשך זמן רב, 'זיי וואלטען געווען זיכער מיט דעם וואס מ'האט'.

על זה השיב להם רבי שמעון בן יוחי משל למה הדבר דומה למלך בשר ודם שיש לו בן אחד שפסק לו מזונותיו, והבן היה מגיע מדי יום ביומו לאביו לקבל ממנו את פרנסתו, וביקש מאביו שיתן לו את פרנסתו פעם אחת בשנה, ולא יצטרך להגיע מדי יום ביומו. ועל זה באה תשובת האב, הסיבה שאיני נותן לך את פרנסתך פעם אחת בשנה היא, לפי שברצוני לראות את פניך מדי יום ביומו. והנמשל אמרו בגמרא לגבי המן.

אמנם יש הבדל, כי השי"ת אין לו צורך שנבקש מלפניו מדי יום ביומו על פרנסתו. אנו מבקשים על הפרנסה שלושה פעמים ביום, 'ברך עלינו ה' אלוקינו את השנה הזאת ואת כל מיני תבואתה לטובה ותן ברכה'. ומבקשים על הפרנסה בשעת ברכת המזון, 'פרנסנו וכלכלנו', אבל השי"ת אין לו צורך זה שאנו נבקש ממנו כמו במשל שהאב מבקש לראות את בנו שיש לו צורך זה, השי"ת כביכול אין לו צורך זה.

יכולת ה' להביאם אל הארץ אשר דבר להם ומשנאתו אותם הוציאם להמיתם במדבר, והם עמך ונחלתך אשר הוצאת בכוחך הגדל ובזרועך הנטויה'.

משה רבינו ביקש על הצלת בני ישראל כדי שלא יאמרו המצריים שבני ישראל יצאו ממצרים והשי"ת כילה את בני ישראל לפי שאין בכוחו להכניסם לארץ ישראל.

על ידי שני ענינים אלו פעל משה רבינו, על ידי זכות אבות וכדי שהמצריים לא יאמרו 'מבלי יכולת ה' להביאם אל הארץ אשר דבר להם'. משה רבינו ביקש עבור כבוד שמים. ולפי שביקש עבור קידוש שם שמים כי היה חרד למען כבוד שמים, נענה בתפילתו.

"געטריישאפט פאר כבוד שמים,

געטריישאפט און ליבשאפט צום רבונו של עולם, אין דעם ליגט די הצלחה און די ברכה. וואס געטרייער, וואס מער מאמין אַ מענטש איז צום רבונו של עולם און כבוד שמים, לויט דעם האלט ער ביי יראת שמים, אהבת ה', ולדבקה בו, לויט דעם זענען זיינע מדריוגות, לויט דער

אין די במה שהאדם יהיה עבד נאמן להשי"ת, השי"ת חפץ שהאדם יבקש וירצה להיות עובד ה'. ועובד ה' מהותו הוא, ליראה אותו ולאהבה אותו ולדבקה בו.

יש דרגות מהו אהבת ה', מהו עבד ה', מהו קיום תורה ומצוות ושמירת תורה ומצוות. וכפי המדרגה שיש לאדם ביראת ה', כך תהיה מדרגתו בשמירת התורה והמצוות.

הצלחת האדם - להתקרב אל ה'

בפרשתן נאמר תפילתו של משה רבינו בשעת אותו החטא, ונאמר (דברים ט, כו), 'ואתפלל אל ה' ואומר ה' אלוקים אל תשחת עמך ונחלתך אשר פדית בגדלך אשר הוצאת ממצרים ביד חזקה'. משה רבינו התפלל שהשי"ת לא ישחית את העם אשר פדה ממצרים ביד חזקה.

בבקשה זו הטעים משה רבינו בשני טעמים, כמו שנאמר (שם כו), 'זכור לעבדיך לאברהם ליצחק וליעקב אל תפן אל קשי העם הזה ואל רשעו ואל חטאתו', שביקש בזכות האבות. ובנוסף ביקש (שם כח), 'פן יאמרו הארץ אשר הוצאתנו משם מבלי

געטריישאפט

און

איבערגעגעבנקייט פאר כבוד שמים".

על

ידי נאמנות עבור כבוד שמים, מסירות ואהבה להשי"ת, באלה טמונים הצלחתו וברכתו של האדם. כפי כמה שהאדם מאמין יותר ויותר נאמן להשי"ת עבור כבוד שמים, כפי זה ישיג יראת ה' אהבת ה' ולדבקה בו. מדרגותיו תלויים בזה, עד כמה האדם מסור וחרד עבור כבוד שמים.

כשמושה

רבינו ביקש להציל את הכלל ישראל, היתה תפילתו עבור כבוד שמים, לפי שזהו ההצלחה וזהו ההתעלות של האדם.

על

זה נאמר בפרשתן ועתה ישראל מה ה' אלוקיך שואל מעמך כי אם ליראה את ה' אלוקיך וללכת בכל דרכיו ולאהבה אותו ולעבוד את ה' אלוקיך בכל לבבך ובכל נפשך. שהאדם יהיה מסור להשי"ת באופן פנימי, ומסור לשמירת תורה ומצוות, א' פנימיות'דיגע איבערגעגעבנהייט צום רבונו של עולם און צו שמירת תורה ומצוות. זה גופא הוא הצלחתו של האדם, כי אין די בשמירת התורה והמצוות ללא מה שהאדם יהיה מסור להשי"ת.

טעם ירידת המן בכל יום - להיות מקושרים לה'

חז"ל

שאלו מפני מה לא ירד להם לישראל מן פעם אחת בשנה, ואמרו המשל של האב שמבקש לראות את בנו מידי יום ביומו. וצריכים לבאר את הנמשל, כי הנמשל הוא עצם הענין.

המציאות

הזה שהשי"ת מוריד מן בכל יום, על ידה נשארו בני ישראל קרובים אל השי"ת. אמנם כשבני ישראל יהיו בארץ ישראל ויזכו שם לכל הטוב יהיו במצב של זרם לבבך ושכחת את ה' אלוקיך. וכך היה אילו היה יורד המן רק פעם אחת בשנה, הרי שבשאר הימים לא היה לו לאדם פחד וחשש מהעתיד, ואם כן בשאר הימים היו מגיעים לזרם לבבך ושכחת את ה' אלוקיך, כמו מי שהולך ברחוב שאין נוסעים שם קאר'ס בטוח שלא יקרה לו עקסידענט, וממילא אינו מגיע ליראה.

אך

השי"ת יודע שזהו ההיפך של הצלחת האדם, כי האדם שאינו זקוק לחסדי הבורא תתבטל ממנו ההכנעה להשי"ת, וזהו ההיפך של ההצלחה וההתעלות והשלימות של האדם. לכן נתן השי"ת את המן בכל יום, כדי שלא

עשירות וכבוד וכל דבר טוב, על ידי כן באים ל'ורם לבבך', הביטחון מביאו ל'ורם לבבך', 'זיכערקייט ברענגט צו 'ורם לבבך'.

ענין זה נוגע לכל ענין של ביטחון שיש לאדם, יעדער זיכערקייט וואס דער מענטש האט. לפי שמצב זה נוטל מהאדם את הדאגות, ומביאו ל'ורם לבבך'.

והנה בתוה"ק נכתב הבטחה זו על הזמן שיכנסו בני ישראל לארץ ישראל. אבל ענין זה אינו נוגע בדווקא לזמנים אלו, אלא שבכל זמן שהאדם מרגיש שבע רצון, 'אָ גאנצער צופרידענער', שטוב לו בכל העינים ואין לו שום דאגות. מצד אחד זהו ברכה לאדם שיש לו כל טוב והוא בטוח בעצמו ואין לו שום דאגות, אך מאידך הוא מגיע לסכנה של 'ורם לבבך', לפי שההכנעה נעקרה ממנו, 'ס'ווערט ארויס געריסען די הכנעה פון דער מענטש'. וכש'אין לאדם הכנעה, על ידי זה הוא בא ל'ושכחת את ה' אלוקיך', וסר מהיראת שמים.

ביאור ענין הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים

והנה רש"י מביא את דברי חז"ל על הפסוק 'ועתה ישראל

יהיו בני ישראל בטוחים, 'כדי מ'זאל נישט האבען די זיכערקייט', וכשהאדם אינו בטוח בעצמו לא מגיעים ל'ורם לבבך', לפי שהאדם חי תוך פחד ומורא. וכש'חיים מתוך פחד ורעדה אין החשש של 'ורם לבבך', ואז לא ישכח את השי"ת. זהו כוונת דברי חז"ל.

זהו הענין מה שתיקן דוד המלך את המאה ברכות בכל יום, כמו שהשי"ת קבע הסדר במדבר שירד הזמן מדי יום ביומו, שבכל יום יזדקק האדם להשי"ת.

והנה בתורה נאמר 'ורם לבבך' ושכחת את ה' אלוקיך'. איך באים ל'ורם לבבך', המציאות של 'לא חסרת דבר', כי זה שהאדם בטוח בעצמו ובעתידו היא המביאו ל'ורם לבבך', 'זיכערקייט ברענגט צו 'ורם לבבך'.

מבואר בתורה, 'אין די תורה שטייט', איזה סוג ביטחון מביאו ל'ורם לבבך', וזהו הביטחון בעיני גשמיות, כמו שנאמר 'פן תאכל ושבעת ובתים טובים תבנה וישבת, ובקרך וצאנך ירביון וכסף וזהב ירבה לך וכל אשר לך ירבה'. שכשיהיה לאדם כל הטוב בגשמיות ולא יחסר לו דבר, וכל אשר לך ירבה, שיהיה לו

הגשמיים השייכים לחכמה ועשירות וגבורה אינם בידו לקנות.

חז"ל אמרו 'איזהו חכם הלומד מכל אדם', ולא אמרו איזהו חכם הלומד את כל הש"ס ויודע ש"ס ושולחן ערוך בעל פה. חז"ל אמרו רק 'איזהו חכם הלומד מכל אדם'. והביאור בזה הוא, חז"ל מדברים לגבי החלק הנוגע ל'מה ה' אלוקיך שואל מעמך כי אם ליראה'. מה ה' אלוקיך שואל מעמך במה שנוגע לענין החכמה, על זה אמרו 'הלומד מכל אדם', זהו חלק החכמה שביד האדם, שילמד מכל אדם.

וכמו כן 'איזהו גיבור הכובש את יצרו', ולא אמרו איזהו גיבור שיהיה כשמשון הגבור ושיוכל לעבוד הרבה שעות ביום, או שיוכל לפעול בגבורה בעניני צדקה והחזקת תורה ושאר ענינים. גבורה זו אינה תלויה באדם, ולכן אמרו 'איזהו גיבור הכובש את יצרו', שלגבי מה שנאמר 'מה ה' אלוקיך שואל מעמך' הנוגע לענין הגבורה, על זה אמרו 'הכובש את יצרו'.

וגם מה שאמרו 'איזהו עשיר השמח בחלקו', הכוונה הוא למה שנאמר 'מה ה' אלוקיך שואל מעמך' הנוגע לענין עשירות, על זה אמרו 'השמח בחלקו'.

מה ה' אלוקיך שואל מעמך כי אם ליראה', רבותינו דרשו מכאן, הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים'. היינו ששאר הקנינים שיש לאדם אינם בידו אם ישיג קנין זה או לאו, כי כל מה שיש לאדם קנינים השי"ת הוא הנותן לו קנינים אלו, והוא איננו בעל הבית על ענינים אלו.

הדבר היחיד שהאדם נחשב 'בעל הבית', שהאדם רוכש בעצמו קנין זה, זהו 'כי אם ליראה'. לאדם אין היכולת לקנות בעצמו דברים כמו חכמה ועשירות ושאר מעלות טובות, ואין בידו לשנות בהם דבר, רק כפי כמה שהשי"ת נותן לו כוחות וחכמה ועשירות רק כך יהיה לו ולא יוכל לעשות דבר מעצמו.

אך לגבי היראה נאמר 'מה ה' אלוקיך שואל מעמך כי אם ליראה', שהשי"ת מבקש גם מהעושר וגם מהחכם וגם מהגיבור ליראה. כי כל המעלות האחרים שנתן לו הבורא אין לאדם שום שייכות למעלות אלו שקיבל.

מה שאמרו חז"ל (אבות ד, א), 'איזהו חכם', 'איזהו עשיר', 'איזהו גבור', זהו כבר החלק מה שחכמה ועשירות וגבורה תלויים ביראת שמים. אבל שאר הענינים

אדם שמבקש לכתחילה להשיג ענינים שאינם תלויים בו אלא שהם תלויים בהש"ת, דבר זה לא רק שלא יביא אותו לידי יראה, אלא שירחיקו מהבורא, ואפילו שהאדם נמצא במצב שאינו בטוח, דאס אליין איז אַ נישט זיכערקייט, חסרון ביטחון זה של האדם במצבו לא יביאנו ליראת שמים, לפי שיסוד זה של חסרון ביטחון של האדם במצבו, דער יסוד פון נישט זיכערקייט, זה מה שמביאו ל'ושכחת את ה' אלוקיך'.

הזהירות מפני מחשבות שהם היפך האמונה

ונבאר. מצד אחד מפורש בתורה שכשחסר לאדם ביטחון הוא מגיע להכנעה, נישט זיכערקייט ברענגט צו הכנעה, הכנעה זו מביא את האדם שיזכור את הש"ת.

יש מציאות של חסרון במצב של ביטחון שהוא נגד הש"ת ויש מציאות שמגיע מצד הטבע, ס'איז דא נישט זיכערקייט וואס ס'איז אַ נאטורליכער נישט זיכערקייט.

לדוגמא, כשאדם עובר במקום שיש הרבה קאר'ס, יוען אַ מענטש גייט אריבער אין אַ

זהו מה שנאמר 'מה ה' אלוקיך שואל מעמך כי אם ליראה'. שחוץ ממה שנוגע ליראת שמים אין ביד האדם לקנות קנינים לפי שאינם בידו, שכן 'הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים'. ואם כן כל שאר המעלות אין להם שום שייכות למעשים שיעשה האדם, ולכן אין הש"ת דורש מהאדם ענינים אלו.

מהו כל אשר לך ירבה

והנה כשהאדם מסתובב בעולם כשהוא בטוח בעצמו ושבע רצון ממצבו, 'ער איז זיכער פון זיך, אַ צופרידענער', לפי שיש לו כל טוב, באופן של 'וכל אשר לך ירבה' - וענין זה הוא אצל כל אחד בענין אחר. לא כל אחד זקוק לכסף וזהב, יש אנשים שכסף וזהב אינם מעוררים בהם ענין ואינם רודפים אחריהם. אצל כל אחד יש פירוש אחר למה שנאמר 'וכל אשר לך ירבו'.

אלא הכוונה היא שכל דבר שהאדם מחפש אחריו עד שיהיה שבע רצון כשיצליח לרכוש קנין זה, הרי שכאשר ישיג דבר זה הוא נמצא בסכנה של 'ורם לבבך' המביאו ל'ושכחת'.

להיזהר בדרכים ומבקש מהשי"ת שיתקיים בו 'ברוך אתה בברוך אתה בצאתך'.

אך יש אחד שיש לו מה שהוא צריך, יש לו כדי פרנסתו, אלא שכל שכניו הם עשירים יותר ממנו, או שכל השכנים הם פיקחים יותר ממנו, והתברכו במוחות חריפים יותר ממנו, זיי זענען שארפערע מוחות פון איהם, ומחמת זה הוא מגיע לעצבות ושברון לב, 'ער איז זייער אומעדיג, ער שפירט זיך נישט גוט, ומרגיש חסרון במצב בטחוננו, 'ער שפיהרט זיך נישט זיכער'.

הרגשה זו שיש לאדם שהוא מרגיש שאינו בטוח במצבו, מצב זה לא יביאנו לידי יראת שמים, לפי שעצם המצב מה שהגיע להרגשה זו שאינו בטוח במצבו, זהו נגד ה', מאחר שיש לו כדי פרנסתו, והוא חי ככל אדם מן השורה, 'אָ נארמאלער מענטש ביסטו'. החיסרון בהרגשתו שגורמלת לו להיות עצוב הוא לפי ששכניו עשירים גדולים ממנו, או מוצלחים יותר ממנו, זיי זענען טויגליכער פון איהם'.

אילו ביתו היתה במקום אחר שאין שכנים כאלו, והיה מתגורר בין גויים שפלים, הרי

גרויסער טרעפיק', והקאר'ס נוסעים מכל הצדדים, זהו מצב טבעי, דאס איז אַ נאטורליכער זאך, ואין זה מצב שהוא נגד ה' כי הוא נמצא במצב של סכנה, שמאות קאר'ס נוסעים מכל הצדדים והוא חייב להיזהר. אם דרייווער אחד יסיח את דעתו, או שהוא בעצמו יסיח את דעתו, כי הוא צריך להסתכל לכל ארבע רוחות השמים, ואילו יסיח דעתו לרגע אחד, או שאחד מכל מאות הדרייווער'ס יסיחו את דעתם ה' ישמרנו.

זהו מציאות של חסרון במצב של ביטחון, שהוא דבר התלוי בטבע העולם, דאס איז אַ נאטורליכער נישט זיכערקייט'.

במצב זה אם יעצום את עיניו וילך בלי שום זהירות ויאמר שהוא סומך על השי"ת, הרי הוא אדם מופקר, 'איז ער נישט אַ מענטש, איז ער אַ הפקר מענטש', והוא עובר על מה שנצטוונו 'ונשמרתם מאד לנפשותיכם'.

מי שיש לו שייכות וקשר ליראת שמים יודע שהוא זקוק לשמירה מהקב"ה, והוא מהרהר בתשובה ומתפלל להשי"ת. כשיוצא לנסיעה מחוץ לעיר הוא אומר תפילת הדרך, וגם כשיוצא בתוך העיר הוא יודע שצריכים

מוריד את האדם לאבדון, דאס וועט דיר פארפירען ווייטער און ווייטער.

הדברים מבוארים. אם המצב של החסרון בבטחוננו הוא מטבע העולם, 'איז די נישט זיכערקייט אָ נאטורליכער נישט זיכערקייט', ולא מחמת חסרון ביראת שמים ולא מחמת מידות רעות, אזי מידה זו של חסרון בביטחון במצבו הוא מעלה, 'די נישט זיכערקייט איז אָ מעלה', וזהו המידה שלכן עשה השי"ת שהמן ירד דבר יום ביומו ולא פעם אחת בשנה, כדי שהאדם לא יהיה בטוח במצבו, כדי שלא יבא ליורם לבבך.

דוד המלך הכניס הרגשה זו של חסרון בביטחון מצבו על ידי מה שתיקן לברך מאה ברכות בכל יום. כדי שבכל צעד ושעל, 'אויף טריט און שריט', כל משהו הנאה שיש לו, ידע שזה אינו דבר פשוט, אלא שנשפע עליו מהשי"ת.

השי"ת הוא זה שמעמיד לו המים, דער אייבערשטער שטעלט דיר צו דער טראפ וואסער, והרגשה זו שאין האדם בטוח במצבו מביאו ליראת שמים.

אבל אם המצב של החיסרון בבטחוננו שורשו הוא ממידות רעות, או משום שהוא

שהיה שבע רצון במצבו, לפי ששכניו הם יותר חלשים ממנו והוא עשיר יותר מדהם. וגם אם אחד מהם יותר עשיר ממנו לא היה נוגע לו, ואז היה במצב של 'לא תחסר כל בה'.

מה שכעת הוא מרגיש חסרון זהו מקנאתו על שכניו. נמצא שהקנאה מביאו לשברוננו, 'די קנאה אויף די שכנים מאכט דיר אומעדיג, מאכט דיר נישט זיכער'.

מצב זה שנמצא בו האדם הוא נגד ה', כי השי"ת העמיד לו את כל צרכיו, והשי"ת נתן לו בחלקו מה שראה שכך וכך צריך שיהיה לו, ואילו היה דר באופן זה בין הגויים, 'צעווישען די איטאליענער' או בין שאר עניים, הרי שהיה שבע רצון ממצבו. נמצא שהגורם שלא ישמח במצבו זהו מה שהוא מתגורר בשכנות לעשירים, והקנאה גורמת לו שלא יהיה שבע רצון ממצבו, ומה שחסר לו בבטחוננו, 'די נישט זיכערקייט', מתחילת יצירתו הוא נגד ה', ומצב זה לא יביא אותו ליראת שמים.

מצב זה תחילתו 'ושכחת את ה' אלוקיך' וסופו 'ושכחת את ה' אלוקיך'. לפי שיש שם שכחת ה' ולכן הוא מגיע למצב זה. מצב זה

האדם צריך שיהיה לו מסירות להשי"ת. אם האדם אינו שבע רצון ממצבו על מה שהעמיד לו השי"ת, זהו היפך מנאמנות להשי"ת, כי יש לו חשבונות אחרים מכביכול. שנדמה לו שהשי"ת אינו משגיח עליו חלילה, מ'האט פארקוקט אויף איהם', וכל מה שהוא עובר אינו מן הצדק.

הפנימיות של יראת ה', אהבת ה', ולדבקה בו, זהו כל האדם. הצלחתו, התעלותו והשלימות של האדם, כל זה תלוי עד כמה האדם סומך ובוטח בחסדי ה', ואין הבדל אצלו האם הוא רואה בחוש את החסדים ובין אם אינו מרגיש את החסדים, בכל מצב ישאר נאמן להשי"ת. הוא יודע שהשי"ת נותן לכל אחד את חלקו הראוי לו. זהו התוכן של היהודי. **זיך פארלאזען אז דער אייבערשטער טיילט איין רעכטיג, דאס איז דער תוכן פון אַ איד'.**

מו שאינו יכול לקבל מצב זה ולכן חסר לו בשביעות רצונו, נמצא שכבר בתחילת דרכו העמיד מצבו נגד ה', וסופו שיבוא ל'אין אדם מת וחצי תאותו בידו, יש לו מנה רוצה מאתיים', ונמצא שלעולם לא ישיג שביעות רצון, 'ער וועט קיינמאהל

מעמיד עצמו נגד השי"ת, ואינו מסכים לחשבונות שהשי"ת מעמיד לחלקו, שיש לו רצון שאינו מרוצה ממה שהשי"ת העמיד בחלקו, אזי תחילת המצב של חסרון הביטחון הוא נגד ה'. כי אילו היה הולך עם רצון ה' היה בטוח במצבו והיה שבע רצון, 'דו וואלסט געווען אַ צופרידענער', כי יש לו כל טוב. ולפי שהוא הולך נגד רצון ה', לכן הגיע למצב זה. מצב זה שתחילתו הוא נגד רצון ה' מוריד את האדם לשאול תחתית.

"משה רבינו זאגט אהן דעם כלל ישראל דער דרך ה', דער דרך התורה, דער דרך ווי אַ איד דארף לעבען, דער דרך ווי אַ איד דארף טראכטען".

משה רבינו מזהיר ומלמד את כלל ישראל דרך ה', דרך התורה, הדרך שהאדם מישראל צריך לחשוב.

"דער מענטש דארף האבען די געטריישאפט. איז אויב ער איז אַ אומצופרידענער פון דעם וואס מ'גיט איהם, דאס איז דער היפך פון געטריישאפט צום רבונו של עולם, דו האסט אנדערע חשבונות פון כביכול".

להשי"ת, כי יש לו תערומת כלפי כביכול. זהו ענין אחד.

הענין השני הוא, מי ששבע רצון

עם מה שהשי"ת העניק לו ואינו מרגיש חסרון במצבו אבל הוא חי מתוך ביטחון, נמצא בסכנה של יורם לבבך ושכחת, לפי שמצב זה של חסרון פחד עוקר מהאדם את ההכנעה, דאס רייסט ארויס די הכנעה פון דער מענטש, ומי שנעקר ממנו ההכנעה, ממילא אינו בא ליראה, לפי שאינו מתבונן בדבר.

העצה לזה אמרה תורה, די עצה

אויף דעם זאגט די תורה, מה שאמר דוד המלך, 'מה ה' אלוקיך דורש מעמך, מאה, שיקבע האדם במחשבתו בכל צעד ושעל, שכל משהו של הצלחה וברכה שיש לו תלוי ביד ה', ועליו להודות להשי"ת עליה, ואינו מובטח שלא יאבד ממנו מה שיש לו.

על ידי שני יסודות אלו יכול האדם

לעבור את ימי חייו, להשיג מה שנדרש ממנו ולחיות חיים טובים, דורך די צוויי יסודות 'קען אַ מענטש אדורך גיין דעם לעבען, אנקומען וואו אַ איד דארף אנקומען, שיהיה לו מצד אחד נאמנות להשי"ת, ולא יחיה כמו מי שאינו שבע רצון

נישט זיין זיכער. כל מה שיהיה לו לא ישבע בזה, כי יש לו מנה רוצה מאתיים, יש לו מאתיים רוצה ארבע מאות'.

האדם שמעמיד עצמו מעיקרא

כמי שאינו שבע רצון, לעולם ישאר במצב זה, לפי שהקנאה אין לה גבול, ותמיד יהיה לו במי להתקנא. ואם יש רק אחד בעולם שנראה לו שיש לשני מה שאין לו, הרי ששוב יגיע למצב זה.

אם כולם יהיו מיליאנערען ולו

יהיה רק מאות אלפים דאלער, לא יהיה שבע רצון. אפילו שיש לו בידו מאות אלפים דאלער ולא חסר לו מאומה, אבל אתמול קינא בעשירים הקטנים, בשכנים שלו שהם עשירים, ועכשיו יש לו כבר מאות אלפים דאלער, אך בזמן זה התעשרו שכניו יותר, כי הם מוצלחים יותר ממנו, ויש להם יותר ממנו.

נמצא, שאדם שבתחילת דרכו

נעמד על יסודות אלו, תחילת דרכו הוא כבר נגד רצון ה'. יתכן שהאדם יחיה את כל ימיו ושנותיו בעולם ויהיה מורד בה' לפי שאינו מסכים לדרך ה'. ואפילו אם הוא מניח תפילין דרבינו תם ושימושא רבה אין לו שייכות

ממצבו, אלא ישמח במה שהשי"ת
העמיד לו לחלקו.

ובנוסף, כשהשי"ת מעמיד
לאדם כל מה שצריך
לו והוא שבע רצון ממצבו, אזי
יעורר בעצמו מאה פעמים ביום,
מוז מען מעורר זיין הונדערט מאל

אָ טאָג!!! צריכים לעורר חסדי ה'
שנעשים עמו. אבל אם אין
מתעוררים בו ענין זה מאה פעמים
ביום אין זה טוב, שכן בימי דוד
המלך היו מתים מאה אנשים בכל
יום כדי לעורר יראת שמים, וכנגד
זה תיקנו מאה ברכות בכל יום.

נתיבות ישעיה

והוא מאמרים יקרים, שיחות מוסר וחיזוק משובבי לב
ונפש, שנאמרו בפני תלמידים מקשיבים בקול חוצב
להבות אש קודש, ושאתו כשאגת האר"י החי,
להנחילם נתיבות דעת התורה ועבודת השי"ת על
פרשת השבוע

ע"י מרן רבינו
הגאון רבי **אברהם יוסף ראזענבלום** זצוקלה"ה
ראש ישיבת שערי יושר

פרקי אבות תשפ"ב
פרק ד' משנה ג' ד' ה'
שנה ד' • גליון פ"ט

מי שיש בידו חידו"ת או טעיפס של
רבינו, וכן מי שרוצה לנדב גליון של
תורת רבינו - נא להתקשר למספר:
EXT 9 1-718-854-2290 או לפקס:
1-718-705-8608

חדש!
אפשר לשמוע השיחה הנדפסת
בנתיבות יושר של כל שבוע במספר:
1-718-559-6660

כל הזכויות שמורות

למערכת חידו"ת של רבינו
ישיבת שערי יושר

בהוצאת מכון "שם עולם"

מכון לחקר כתבי יד - קורות קהילות ואישים
רח' שחל 5, בני ברק
טל: 03-5701977 פקס: 03-5701967

פרקי אבות פרק ד משנה ג

הוא תיה אומר, אל תהי בז לכל אדם ואל תהי מפליג לכל דבר, שאין לך אדם שאין לו שעה, ואין לך דבר שאין לו מקום

הנה התנא אינו מדבר מהאיסור לבייש או לצער את השני בגלל ההנהגה של בין אדם לחבירו, התנא מדבר בענין של בין האדם לעצמו, שיזהר שלא לבייש אדם אחר.

הנה, כשהאדם מבייש או שאינו מחשיב את השני "ער האלט עם גרינג", יש בו שני חלקים, חלק אחד זה מה שחסר בבין אדם לחבירו, שמבזה את השני, וכאשר הוא מבזה את השני בפניו, יתכן שיהיה זה נכלל בכלל המלבין פני חבירו ברבים אם היו שם עוד אנשים, ואם הוא מבזה אותו שלא בפניו, הרי זה נכלל בכלל איסור לשון הרע.

כל אלו הם חטאים שנוגעים בין אדם לחבירו, אבל יש בזה עוד נקודה שהיא נוגעת בין האדם לעצמו, שכאשר האדם מיקל בכבודו של השני, גם אם אינו אומר הדברים לאיש, ויותר מזה, שהוא נזהר שלא לביישו בפניו,

אל תהי בז לכל אדם ואל תהי מפליג לכל דבר, שאין לך אדם שאין לו שעה - שכל אחד בעולם יש לו איזה זמן שבידו לפעול איזה דבר ואין לך דבר שאין לו מקום - כל דבר שבעולם יש לו מקום בעולם, ואין דבר שבעולם שלא יתכן שיהיה.

ומבאר הרבינו יונה: **שלא תבזה שום אדם ואפילו לנקלה** - גם אדם שאינו נחשב לאדם מכובד, והוא במהותו אינו מכובד, אל תבזה אותו ואל תפנה אליו בקלות, ואל תפליג בדבריך לומר, רחוק הוא שיוכל לבא אלי הנזק בדבר זה - שלא יאמר שמאדם זה אי אפשר לבוא לידי הפסד כי הוא אדם שאינו מכובד ואינו תופס מקום בשום מקום. **שאין לך אדם שאין לו שעה, שיוכל להזיק או להועיל, אם מעט ואם הרבה, ואין לך דבר שאין לו מקום - ולכן וצריך אתה להזהר ממנו.**

משתדל להבין כיצד הגיע לידי החסרונות שלו, ואינו רוצה להתבונן בסיבות ובמצבים שהביאוהו לידי החסרונות הללו, דבר זה בא על ידי מה שחסר בו האהבה לזולת, לפי שיש לו נטיה שלא לאהוב את הזולת, ולפי שנטיותיו הוא שלא לאהוב את הזולת, הרי הוא צריך לסיבות כדי שיחשיב את השני, שאם עשו עמו טובה, מחשיבים אותו, אבל אם אין לו שייכות לשני, שמעולם לא קיבל טובה ממנו, הרי זה כבר סיבה שלא יחשיב אותו,

מי שיש לו נטיה זו, הרי זה ראייה לרשעותו, שמי שמחשיב רק מי שקרוב אליו ויש לו ממנו טובות, זהו ראייה לרעתו הגדולה, לפי שאין הוא מחשיב את השני, והוא מחשיב רק מי שעושה עמו טובות, אבל מי שלא עשה עמו טובה, אף שלא עשה עמו רעה, אין הוא מחשיבו, וזהו ראייה על רעתו, שאין בו אהבת הבריות.

מי שאין לו אהבת הבריות, אין צריכים לטרוח הרבה כדי להביאו לידי שנאת הבריות, ודי בחסרון קטן אצל זולתו, כדי לשנוא את השני, ולכן מי שמיקל בכבודו של השני ומבטל את השני, משום שהוא רואה בו

והוא גם נוהר בלשון הרע, ואינו מפרש הדברים שלא בפניו, באופן שאין שום חשש משום בין אדם לחבירו, אבל הא גופא מה שמבטל את השני בליבו, או שאינו מחשיבו, יש בזה השחתה גדולה.

כי המבטל את חבירו בליבו, בתחילה יש בזה משום רשעות, כי בדרך כלל מה שהאדם מבטל את השני בליבו, הרי זה משום נקודות שאינם טובות שיש בשני, ומשום כן מקילים בכבודו או שמבטלים אותו לגמרי. אבל אילו היה משתדל להיכנס לתוך מצבו של השני ולהתבונן במהותו, והיה מקיף את הזולת מכמה צדדים, בוודאי שהיה מוצא כמה וכמה מעלות וטובות שיש באדם זה, וממילא לא היה מבטלו.

כמו כן, כשרואים את החסרונות של השני שמשום כן מבטלים אותו, אילו היה האדם יודע הסיבות והמצבים שהביאו אותו לידי חסרונותיו, הרי שלא היה מבטלו.

מה שהוא מבטל את השני, ואינו מקיפו מכל צדדיו, ואינו מבחין במעלותיו, ואינו

הדבר שידברו מראובן, והוא מדבר ברעתו.

אבל מי שיש לו מעט דעת, הרי הוא מתבונן בדבר וחושב, מהו הסיבה ששמעון מדבר תמיד רק מרעתו של ראובן, שהרי כל אחד מכיר עוד מאות אנשים, ולמה זה הוא מדבר סרה רק בראובן, והרי אם היה זה רק משום רשעות, הרי שלא היה מדבר רק מראובן אלא מאחרים.

אז יחקור וידרוש בדבר, ויגלה ששמעון סובר שראובן עשה עמו הרבה רעות, ומחמת רוב השנאה שיש לו על ראובן, אין הוא יכול להפטר משנאתו הכבושה על ראובן, ומשום כן בכל דיבור שמדברים עמו, הרי הוא מדבר ברעתו של ראובן, לפי שמוחו וליבו מלאים בשנאה על ראובן, שכסדר כל מחשבותיו הם על ענין זה, וליבו מלא בכעס על ראובן, ומשום כן כל עת שהוא מדבר עם אחד שהוא מכיר את ראובן, מסתיים שיחתם בדיבור כנגד ראובן.

מי שהוא בר דעת הרי הוא מגלה דבר זה, והוא יבין את דיבוריו, כי בוודאי שאסור להתנהג באופן זה, ואין שום היתר להרבות בשיחות לשון הרע על

חסרונות, ואמנם יש צדק בדבריו, שהחסרונות שהוא מונה בשני הם חסרונות אמיתיים, והם אכן נחשבים לחסרונות, אבל עצם הדבר מה שבידו לפעול בעצמו לבטל את השני או שלא להחשיבו, הרי זה ראייה על רעתו.

אבל עוד אפשר שמה שאינו מחשיב את השני הרי זה ראייה על גודל טפשותו, לפי שאינו מבין שיתכנו סיבות ומצבים שמביאים את האדם לידי כמה מיני חסרונות.

לדוגמא, כשרואים אחד שכל אימת שפוגשים בו, שומעים ממנו מה שהוא מדבר ברעתו של השני, שכל עת שפוגשים בשמעון הרי הוא מדבר רעות על ראובן, וגם כשמדברים עמו בענינים אחרים, בסופו של דבר יגיע לדבר מראובן, ואז הוא ידבר ברעתו של ראובן, ומי שיש לו הנהגה זו הרי זה הנהגה אסורה.

הנה מי שהוא טיפש, הרי הוא אומר על שמעון שהוא שוטה ובעל לשון הרע, שהוא מדבר תמיד ברעתו של ראובן, ובכל ענין שמדברים בו, הרי הוא בא לידי דיבור רע על ראובן, שבכל דיבור שמדברים עמו נסבב

שהביטול והשנאה הם רק בתוך ליבו, אבל הרי הם ענינים שבין האדם לעצמו, שהרי זה מידה רעה והשחתה באדם עצמו.

התנא במשנתינו מדבר מנקודה שניה, מה שהביטול של השני הוא חסרון בין האדם לעצמו, לפעמים יש שמבטלים את השני, לא שאומרים שהשני הוא אדם רע או שאינו מוצלח, אלא שחושבים שאין צריכים להתחשב בו, לפי שלעולם לא יקבל מהשני לא טובה ולא רעה.

זהו מין אחר של ביטול, אין זה ביטול שאומרים שהשני הוא רע, אלא שמבטלים אותו כמי שאינו, שאין לו שום יכולת וכוונת, ולכן מתייחסים אליו כמי שאין לו מקום, ואין צריכים להתחשב בו, לפי שלעולם לא יעשה לא טובה, וכמו כן לא יוכל לסבול ממנו שום רעה, ועל זה אמר התנא **אל תהי בז לכל אדם ואל תהי מפלוג לכל דבר, שאין לך אדם שאין לו שעה**, אין לך אדם שלא יוכל לבוא למצב שיוכל לעשות עמך טובה או שלהיפך שיוכל להזיק לך, ולכן לא יחשוב על שום איש שפלוני לא יוכל לעשות לו טובה או רעה.

השני, אבל די בידיעה זו שלא לבטל את שמעון ושלא לומר עליו שהוא רשע.

הרי שכאשר מבטלים את השני או שמדברים עליו הרי זה בא או מכוח זה מה שאין בליבו אהבה לאחרים, שהוא אוהב רק את מי שעושה עמו טובה, והרי זה ספק אם זה נחשב אהבת הזולת או אהבת עצמו.

ויש לחקור בדבר, מי שאוהב רק מי שעשה עמו טובה, האם הכוונה שאכן אוהב הוא את השני שעשה עמו טובה, או שהוא אוהב את עצמו, והוא מבטא אהבה זו על ידי מה שהוא אוהב את מי שעושה עמו טובה, ואין נפקא מינה בחקירה זו, אבל שאר אנשים אין הוא אוהב, ולפי שאין בו אהבת הבריות, ממילא אינו צריך להרבה כדי לקבל שנאה וביטול לאדם אחר.

לפעמים הרי זה בא מצד מידת הטיפשות, שאינו מבין את השני ואינו משיג מה שנעשה בליבו של השני.

ענינים אלו אינם נוגעים לבין אדם לחבירו, מאחר שאינו גורם שום רעה לשני על ידי מה שמבטלו ומזלזל בו בתוך ליבו,

כמו כן הוא בנוגע גם למאורעות האדם, לפעמים יש לאדם המחשבה, מקרה זו לא יוכל להיות עמי, שכאשר שומעים שנשרף בית, ועל ידי כן נגרמו כמה וכמה חורבנות, חושב לו האדם שביתו לא יוכל להישרף, שלי לא יקרה כדבר הזה, או שהוא בטוח שאין חיה שתוכל להזיקו, וכנגד זה אומר התנא **שאין לך אדם שאין לו שעה**, שיתכן עד מאד שיתפוס בו האש, שאין האדם יודע אימתי תתפסו האש, שהאש יכול לבוא על האדם גם כשאינו נמצא בביתו, וכמו כן יתכן שהאש תשלוט חלילה בביתו, ואין לך דבר שאין לו שעה.

פרקי אבות פרק ד' משנה ד'

רַבִּי לְוִיטָם אִישׁ יִבְנֶה אוֹמֵר, מְאֹד מְאֹד הָיוּ שְׁפַל

רוּחַ שֶׁתִּקְנֶת אָנוּשׁ רַמָּה

בדבר ולומר, כמה גדול עונשו של גסות הרוח והוא מתגאה - ולכן כפל התנא ואמר מאוד מאוד.

והרמב"ם ז"ל פירש - הטעם שאמר התנא 'מאוד מאוד', **שבא להודיענו, כי אע"פ שהקו האמצעי בכל המדות הוא המשובח - שהדרך הטובה הוא בכל המידות לאחוז בדרך הממוצע, כמו מדת הנדיבות, כי הפיזור - כשהאדם מפזר יותר מדי, והכילות - כשהאדם מקמץ יותר מדי, שניהם רעים, והאמצעית היא המובחרת, וכן במדת האכזריות שאין לאדם להיות אכזר - שלא יקשה לבבו באופן שלא ירגיש בצער השני, ולא רחמני לגמרי - שאין זה ראוי להרגיש צער השני בכל מצב שהוא.**

כי אין לו לרחם על הרשעים - ונפרש, כשיראה אחד עומד בסטאר והוא גונב את בעל הבית, שהוא מזייף במשקל או במחיר,

דבריו של רבי לויטס הם דברי התעוררות שלא יבוא לידי גיאות, שיהיה האדם שפל רוח, שכן סופו של האדם הוא הרימה.

והנה, טעם איסור הגיאות אינו רק מטעם זה, שכן גם אם האדם היה מאריך ימים לעולם, היה גם כן אסור להתגאות. וגם אם לא היה סופו רימה ותוליעה, גם כן היה אסור הגיאות. על האדם אסור להתגאות, והרי זה מידה רעה.

אכן התנא מעורר את האדם בדברי התעוררות שלא יבוא לידי גיאות, לפי שתקות אנוש רימה, וכאשר יתבונן בדבר זה יבוא לידי כך שלא ירצה להתגאות.

ומבאר הרבינו יונה: **ואיך יתגאה האדם כל**

עיקר, ולסוף הרימה תשוה יותר ממנו - שהרימה יהיו יותר חשובים, ועל זה אמר מאד מאד - כפל לומר מאוד, כדי להפליג

כי מאחר שהשי"ת אמר מחלליה מות יומת, אין לו להיות רחמן יותר מהשי"ת שהוא בעל הרחמים, והשי"ת צוה להרגו על חטא זה, אף שאשתו תהיה אלמנה ובניו יתומים, לפי שחילל את השבת, ואם יבוא מי שיאמר שיש לרחם עליו, שהרי אין לו פרנסה, ואסור להתהלך עמו בחריפות, אבל התורה אמרה שדינו בסקילה, שהמחלל שבת אין התורה מרחמת עליו.

וזהו כוונת דברי הרמב"ם, שגם מי שליבו ער להרגיש צערו של כל אחד, אבל במקום שהוא כנגד הנהגת התורה, שם לא שייך להרגיש צערו של השני. אמנם צריכים להרגיש חסרון פרנסתו של השני, אבל לא יצדיק את חטאיו של השני מחמת הרגשי רחמנותו.

ולא להיות אכזר על שאר בני אדם - מידת האכזריות מידה מגונה היא, וגם כשהורגים את החוטא צריכים להרגיש רחמנות על האלמנה ועל היתומים, והדרך היא לבוא לדרך הממוצע - **אך האמצעית הוא הדרך הטוב, לרחם ולהיות אכזר כראוי** - שבחלק שהוא כנגד התורה לא יהיה רחמן, אבל בחלק

שהוא גונב כל העת, והנה אדם זה מכיר את הגנב, והוא יודע שביתו ריקן ואין שם מה לאכול, ומחמת עניו בא העני לידי גניבה, ומחמת רחמנותו אין הוא מספר עליו, ואומר בליבו שאין זה נחשב לגניבה, לפי שהוא גונב כדי להאכיל את בניו, והרי הוא מרגיש את צערו של השני, ובזה הוא מצדיק את הגניבה.

זהו רחמנות מזויפת, לפי שאם התורה אסרה את הגניבה, הרי זה אסור בכל מצב שהוא, ונמצא שהגנב עובר על דיני התורה, ומי שעובר על דיני התורה הרי הוא רשע, ועל הרשעים אסור לרחם.

אמנם יש לו לרחם עליו על מה שאין לו לאכול בביתו, אבל אם מחמת רחמנותו הרי הוא מצדיק את הגניבה, הרי זה רחמנות שמביאה לידי רשעות, והיא רחמנות האסורה.

כמו כן מי שמשאיר את הסטאר שלו פתוח בשבת רח"ל, והוא מכיר בבעל הבית שלולא עבודתו בשבת לא יהיה לו די פרנסתו, ומחמת רחמנותו הוא מצדיק את בעל הבית, זהו רחמנות אסורה, שהוא רחמנות כנגד התורה.

הרי הוא שוכח את השי"ת, **שנאמר** (דברים ח, יד), **ורם לבבך ושכחת את ה' אלקיך** - ובפשטות יש להבין מהו השייכות של ורם לבבך לשכחת הבורא.

הביאור בזה הוא, בדרך כלל האדם מתגאה במה שפעל על ידי חכמתו, ובמה שפעל על ידי כשרונו או על ידי חוזקו וגבורתו, ומי שאין בו שום מעלה והוא מתגאה, הרי הוא אדם משונה, כי בדרך כלל המתגאה הוא מי שיש בידו איזה מעלה, שיש בו חכמה או גבורה, או שהוא מוצלח, והרי הוא מתגאה בהצלחותיו, וזה הכוונה ורם לבבך.

אבל עצם הדבר מה שהאדם מתגאה בהישגיו ובמה שפעל על ידי חכמתו וגבורתו, זהו המדהות של וישכחת את ה' אלקיך, שעליו לדעת שכל מה שיש לו חכמה וגבורה וכשרון, הרי זה רק מהשי"ת, שהשי"ת נותן לו את הרעיון הטוב, וגם כשיש לו רעיון טוב עדיין אינו מובטח בהצלחה, אכן השי"ת מיישר לפניו את כל הדרכים שיצליח בחכמתו, והיינו שהשי"ת נותן לו גם את מחשבת החכמה

שאינו כנגד התורה, כי מהו אשמת הבנים מה שאביהם חילל את השבת.

אכן מחמת חטא אביהם האשה נהתהפכה לאלמנה והבנים ליתומים, ודבר זה צריך שיכאב לו, וכמו כן ירחם עם מי שאין לו לאכול בתוך ביתו, אבל יזהר שרגשי רחמנותו לא תביא אותו להצדיק את הגניבות.

ובכל הדעות כולם - בכוח עיני המידות, **יש לאדם לאחוז הדרך האמצעית ובמדה הבינונית, אבל מדה זו של גסות הרוח, צריך להתרחק ממנה עד הקצה האחרון, שאין לך מדה קשה ממנה, ורוב העבירות שבתורה תלויות בה** - שעל ידי הגאווה באים לידי חטא.

יש להבין מה הכוונה בדברי הרמב"ם 'רוב העבירות, שלכאורה אין שום שייכות לאיסורי מאכלות אסורות ועוד איסורים שייכות למידת הגאווה, שכן גם גזילה וריבית ואונאה אין להם שייכות לגאווה, אבל כך הם דברי הרמב"ם.

ולא עוד, אלא שמשכחת הבורא מלבו של אדם - כשהאדם מלא במידת הגאווה,

גם לאחר שהשי"ת כבר הרחיב לו את הדרך, ומצא לו מקום לקנות או לשכור, הרי מקום זה המציא לו השי"ת שיוכל לפתוח שם את חנותו, וגם לאחר הקמת החנות, הרי הוא צריך להכניס המחשבה אצל הקונים - 'צעווישען די קאָסטעמערס' שיבקשו להיכנס לחנותו לקנות, וכמו כן הוא צריך שהשי"ת ימציא לו הסוחרים שימכרו לו את הסחורה באשראי, או שיוכל ללוות ממון מהבנק, ולכל הדברים הללו הרי הוא צריך שיעמיד לו השי"ת.

אבל אם האדם הוא בבחינת יורם לבבך, שיש לו בראשו רק את חכמתו, שבחכמתו הגדולה פתח את החנות המצליחה, הרי זה בכלל יושכת את ה' אלקיך, שהוא שוכח שכל זה בא לו מאת השי"ת, שהוא זה שנתן לו את מחשבת החכמה, ויחד עם מחשבת החכמה הרחיב לו הבורא את כל הדרכים שיצליח בכל עניניו.

ומפרש הרמב"ם - וזו היא ששנינו מאד מאד הוי שפל רוח - שבמידה זו אין ללכת בדרך הממוצעת, אלא יש ללכת עד לקצה האחרון, וכבר נחלקו

וגם מכין לו את הדרכים שיצליח בחכמתו.

בדרך דוגמא, האדם בא לו מחשבה שכאשר יפתח לו חנות במקום פלוני וימכור שם דבר מסוים, בזה יוכל לבוא לידי הצלחתו, לפי שבמקום זה עוברים האנשים מכמה מיני מקומות, ועדיין אין שם חנות מעין זה, והרי זה דבר הנצרך באותו האזור.

אכן כך הוי, שהוא פותח את חנותו באותו המקום, והוא זוכה להצלחה גדולה, שאכן הצליח בכל עניניו כפי מה שעלה במחשבו, וזהו ענין של יורם לבבך, שהאדם נהנה מפקחותו וחכמתו, עד כמה הוא חכם ומוצלח שהצליח במסחרו.

אבל בשעת מעשה שוכח האדם כמה דברים: קודם כל עליו לזכור שהמחשבה היכן לפתוח את החנות, נתן לו השי"ת, ולאחר מכן כשהוא מבקש לפתוח את חנותו, הרי הוא צריך למקום שיוכל לפתוח שם חנותו, ולכן הוא צריך למצוא אחד שישכיר לו את הסטאר, או שימכור לו מקום זה, אבל אם לא ימצא לו מקום, שעומד שם סוחר אחר שאינו רוצה לצאת למקום אחר, אין שום ערך בכל חכמתו.

חכמי התלמוד בדבר זה במסכת
 סוטה (ה.), חד אמר בשמתא דאית
 ביה - שמי שיש בו מידת
 הגאווה הרי הוא בחרם,
 ובשמתא דלית ביה כלל - וכמו כן
 מי שאין בו שום גאווה והוא כולו
 עניו, שגם הוא יהיה בחרם,
 כלומר, שאין לאדם להיות שפל
 רוח עד הקצה האחרון, ולא
 יהיה כל כך מושפל שיבזוהו בני
 אדם, אך יקח לו הבינונית, לא
 להתגאות, ולא להשפיל רוחו
 בתכלית השפלות, שלא יבא
 לידי בזיון, ועל זה אמרו
 בשמתא דאית ביה גסות הרוח

הרבה, ובשמתא דלית ביה כלל,
 כי אינו אדם אך לבהמות נדמה
 - למאן דאמר זה על האדם
 להיזהר שלא יבוא לידי כך שיבזו
 אותו, ולשם כך צריכים למעט
 ממידת הגאווה, וחד אמר,
 בשמתא דאית ביה כלל - שגם
 מי שיש בו רק משהו של גאווה,
 גם הוא יהיה בחרם, ומי שאין בו
 מאומה, הוא לא יהיה בחרם,
 ושיטתו הוא, שכל כך היא מדה
 רעה, כי צריך להתרחק ממנה
 הרחק גדול, ולא יהיה בו ממנה
 כל עיקר, כדעת רבי לויטס, ומן
 הטעם שכתבנו, וכך הלכה.

פרקי אבות פרק ד' משנה ה'

**רבי יוחנן בן ברוקה אומר, כל המחלל שם שמים
בסתרה, נפרעין ממנו בגלוי, אחד שונג ואחד מזיד
בחלול השם**

גם למעשה קטן שלו, שאדם קטן צריך לעשות מעשה גדול כדי שהמעשה יתפוס מקום בעיני הבריות. אבל אצל אדם גדול יש חשיבות גם במעשה קטן שהוא עושה.

כפי גודל חשיבותו, כך בולטים מעשיו. שאצל אדם גדול, כל מה נעשה סביבו הרי זה מעשה גדול, אבל אצל אדם קטן, גם מעשה גדול שלו נחשב לדבר קטן, שהמחשבה הוא דבר קטן והדיבור הוא דבר קטן וגם המעשים קטנים הם, אבל אצל אדם גדול וחשוב, תופס מקום כל דיבור קטן שלו.

וכדאמר רב נחמן (יומא פז.),

היכי דמי חלול

השם, כגון אנא דשקילנא בשרא מטבחא ולא יהיבנא דמי לאלתר - כשנכנס רב נחמן לקנות בשר ולא שילם מיד, גם בזה יש חלול ה', לפי שהאנשים מתבוננים בכל פעולה של אדם גדול, ואילו לא היה משלם, היו רואים איך שרב

ר' יוחנן בן ברוקה אומר, כל המחלל שם שמים בסתר - מי שמחלל את השם כשאינ מי שרואהו **נפרעין ממנו בגלוי** - השי"ת מענישו בפני כל אחד. וכל כך חמור חילול ה', **אחד שונג ואחד מזיד בחלול השם** - שהשי"ת מעניש גם את השונג שנכשל בחילול ה'.

מבאר הרבינו יונה: **חלול השם האמור בתלמוד, הוא בפרהסיא** - שהנה התנא דמתניתין איירי גם במי שמחלל את השם בצינעא, וכלשון התנא כל המחלל שם שמים בסתר, אבל בדרך כלל כשאמרו חז"ל חילול ה', הכוונה בפרהסיא.

ועכשיו מפרש הרבינו יונה ענין חילול שם שמים בפרהסיא מהו: **ולפי חשיבות האדם הוא חלול בדבר קטון** - שגם על ידי מעשה קטן הרי זה נחשב לחילול גדול, שכפי חשיבותו של האדם, יש השפעה

חכם מופלג, וסך הכל עומדים שם י"ג איש, ששה יהודים וששה יהודיות, והתלמיד חכם. וממולם עומדים כמה אנשים ומוכרים.

כשנשוב לבתינו לאחר שעה, לא נזכור כלל מי היו י"ב האנשים שראינו בחנות, אבל התלמיד חכם ישאר עומד כנגד עינינו, וישאר לנגד עינינו מה קנה התלמיד חכם, כיצד ובאיזה אופן דיבר אל המוכר, כיצד נכנס וכיצד יצא, וגם זוכרים אם שילם וכיצד שילם.

כמוכן שמדברים מתלמיד חכם שהוא מורם מעם, שאם הוא תלמיד חכם שנחשב כאחד מהעומדים שם, שהוא השביעי לששת העומדים שם, הרי שכשם ששוכחים את הששה, כך שוכחים את השביעי.

אבל אם התלמיד חכם הוא מורם מעם, שיש כאן ששה יהודים וששה יהודיות ועוד תלמיד חכם, האחד המיוחד, הרי שמביטים אחריו לראות כל תהלוכותיו, איך שהוא לוקח את המזונות ואיך שהוא נותן את התשלום ואופן דיבורו, כיצד הוא נכנס וכיצד הוא יוצא, כי העין הולכת אחריו, וגם המחשבה חוזרת על מה שראתה.

נחמן נוטל בשר והוא שב לביתו בלא לשלם, והיה יכול אחד להעלות על דעתו שרב נחמן נוטל בשר ללא תשלום.

האמת הוא, שרב נחמן ישלם לאחר זמן, שמוכר הבשר רושם כל חובותיו של רב נחמן, וכאשר הסכום מנעשה לסכום גדול הרי הוא משלם על הבשר, אבל למעשה עכשיו נוטל בשר ללא תשלום, ויתכן שאצל הבריות ישאר מחוזה זה, שרב נחמן נוטל בשר בלא תשלום, ואז יכול להיכנס בליבו של האדם מחשבה אסורה, שרב נחמן נוטל ללא תשלום, ומי יודע אם רב נחמן ישלם על זה, שהוא ישכח מהדבר וגם המוכר ישכח מהדבר, ולכן כשרב נחמן עושה מעשה זה הרי זה חילול ה'.

כי כשאדם פשוט נוהג במנהג זה אין זה חילול ה', לפי שמעשיו של אדם פשוט אינם נתפסים בעיני זולתו, וגם אם יבחין אחד בדבר, לא יכנס לו הדבר במחשבתו, והוא ישכח מדבר זה.

כשאנו נכנסים לחנות של מאפים לקנות מזונות או חלות וכדומה, ושם עומדים כמה יהודים וכמה יהודיות, ובין העומדים נמצא שם גם תלמיד

כשיהודי זה נכנס למקום הרבים, לבית המדרש וכדומה, לאחר שישהה שם תקופה מסוימת, נשמע ממנו איך שהוא אומר על אחד מידידיו שהוא טופח על שכמו, אותו הנני מחשיב - ידעם גלייך איך, שהרי הוא חשוב מכל אחד, וכך הוא אומר על התלמיד חכם.

אף שכאשר נשאלו מה הוא רואה בו לא יוכל לענות, אבל למעשה הוא יודע שאיש זה שונה מכל אחד והוא מחשיבו ביותר, ואף שהוא ממשיך לומר לו אתה, ועדיין הוא טופח על שכמו, אבל הוא בולט גם בעיניו, ובדרך כלל יהיה זה אצל התלמיד חכם.

לפי שהנהגתו של התלמיד חכם בולטת, באופן הליכתו ודיבורו, וגם באופן עמידתו, והרי זה בולט כל כך באופן שגם העם הארץ שכולם שווים אצלו, כשבא לפניו התלמיד חכם, הרי הוא מבחין בו אף שאין לו שום השגה בדברים נעלים, ואין לו שום השגה בתורה, לפי שהוא אדם מישראל, הרי הוא מריח אצל תלמיד חכם מה שאין אצל אחרים.

על זה אמר רב נחמן, שכאשר הוא נכנס לחנות של בשר,

לכן אמר רב נחמן, שכאשר הוא נכנס לחנות של בשר, ועומדים שם עוד אנשים, העין נמשכת אחר רב נחמן, שאין הוא השביעי שנמנה עם הששה, ולא רק שהעין נמשכת לראות מעשיו, אלא שהוא נשאר במחשבתו של האדם, וכסדר מתבוננים בדבר. ויתכן שבעוד שנתיים ימים עוד יזכור האדם איך שעמד בחנות עם רב נחמן, ומה היו כל תהלוכותיו בשעת הקניה.

הטעם בזה הוא, לפי שיודע כל אחד שמדברים מאדם מורם מעם, וממילא מביטים יותר אחר מעשיו.

ויש בזה ענין יותר עמוק, שהנה לפעמים אנו רואים עם הארץ, שלא קרא ולא שנה, ואף אינו יודע מהו תלמיד חכם, ולא מיהו תלמיד חכם, וגם אינו מכיר בחשיבות התלמיד חכם, וכל מי שהוא מכירו הרי הוא טופח על גבו ואומר לו בלשון נוכח אתה, ואין כוונתו לרעה, אלא שאין לו מושגים אחרים, ואין אצלו שום חילוק בין יהודי בעל זקן שחור לבעל זקן לבן, וגם אין אצלו חילוק בין מי שמכסה את ראשו למי שהולך בגילוי הראש.

פונה למזרח, שהוא שומר את מעשיו כפי כבודו.

כאשר עומדים כמה אנשים אצל הדלת כדי לצאת, הרי הוא יודע שעליו לצאת ראשון, שהוא שומר את כבודו כפי מעשיו. או שהוא שומר את מעשיו כפי כבודו, שהוא יודע כיצד לשמור עצמו, והיינו שהוא נוטל כבוד כפי מה שמדמה שמגיע לחלקו, שלפי שהוא מדמה שהוא תלמיד חכם, הרי הוא מודד לעצמו מקומו במזרח, ושיצא ראשון, ושיכבדוהו בעליה של שישי, והוא רושם במוחו כל מה שמגיע לחלקו.

כאשר האדם הזה יוצא מביתו, כפי מה שהוא יודע היכן הוא מקום ביתו, היכן נמצא המפתח ואין הוא פותח כי אם את ביתו ולא שאר דלתות, והוא יודע כמה מדרגות לעלות, ובאיזה בית יכנס, כמו כן הוא גם מכיר בגודל הכבוד שמגיע לו, הן משום שהוא מדמה עצמו שהוא תלמיד חכם, או לפי שהוא מדמה שהוא יחסן, שהוא נכדו של צדיק אחד, או שהוא מדמה שהוא עשיר גדול, שיש לו כמאה אנשים שעובדים אצלו, ויש לו כך וכך ממון בבנק,

עצם הידיעה שהוא רב נחמן, הרי זה משוך את עיני הבריות עליו, וגם מוחו של האדם מתבונן בהליכותיו של רב נחמן, כיצד הוא מסחרו וכיצד הוא דיבורו, וגם מי שאין לו הידיעה שהוא רב נחמן, עצם הדבר מה שעומדים יחד י"ג איש בחנות, יש לו הרגשה שמדובר באדם מורם מעם, שכל הליכותיו הם באופן אחר, וכל הנהגותיו הם באופן נעלה.

משום כן, כפי מה שהאדם הוא אדם גדול, כך בולטים כל מעשיו וכל פעולותיו, לפי שמתבוננים בהם, ומשום כן על ידי פעולותיו יכול לגרום יותר חילול ה'.

לכן החכמים ואנשי השם, צריכין לשמור במעשיהם על כל שאר בני אדם, וכל איש כפי מעלתו - שכל אחד עליו להישמר כפי דרגתו. וכל הרוצה ליטול את השם יבוא ויטול.

והנה לפעמים יש לך אחד שהוא נשמר יותר מכפי דרגתו, שכאשר אחד מדמה שהוא יודע ללמוד מעט, או שהיה לו אב חשוב, או כשהוא מדמה עצמו שיש בו מהעשירות, כשהוא רק נכנס לבית המדרש הרי הוא

ובהנהגתו, הרי גם ישמעאל היה לו אב חשוב, וגם עשיו היה לו אב חשוב וזקנו החשוב, שהיו הרבה צדיקים שהיה להם בנים רשעים, אבל אוי ואבוי לאבות שכך עלתה להם, ומצאנו שאברהם אבינו נסתלק חמש שנה קודם זמנו, כדי שלא יראה את עשיו יוצא לתרבות רעה, וכו' שמפרש רש"י בפרשת תולדות, האדם מתפאר בזקנו, אבל מנין לו שזקנו מתפאר בו.

בתחילה האדם פוסק לעצמו את מידת חשיבותו ולאיוזה כבוד הוא ראוי, אבל מדברי הרבינו יונה מבואר ההיפך, שכפי חשיבותו של האדם, כן עליו להיזהר במעשיו, שענוותנותו ויראת שמים שלו יהיה באופן יותר גדול, ולכן לא יקנה בסטאר בהקפה, ואף שסופו משלם על כל מה שהקיף לו בעל החנות, אבל עצם הדבר לצאת מהחנות עם בשר ללא תשלום, אם הוא אדם חשוב אסור לו לנהוג כן.

כמו כן, מי שהוא אדם חשוב, עליו להיזהר שלא לרוץ למזרח, כי אם ירוץ למזרח יאמרו עליו שהוא בעל גאוה, ונמצא שחילל את ה'.

ובכל מקום שהוא בא, רשום אצלו כמה כבוד הוא צריך.

כשהוא פותח את דלת בית המדרש, כפי מה שהוא יודע היכן הוא פתח ביתו ואינו ניגש לפתח חבירו, כמו כן הוא יודע היכן הוא מקומו בבית הכנסת, במזרח, וכאשר עומדים כמה אנשים בפתח בית המדרש וצריכים לצאת, הרי הוא יודע שמקומו הוא הראשון. וכאשר מחלקים עליות הרי הוא יודע שהעליה שלו הוא השישי, ואם נותנים לו עליה אחרת, הרי שגזלוהו, אבל מי גילה לו מהו העליה שלו, בזה הוא סומך על פסק דינו שפסק לעצמו.

והנה גם הרבינו יונה מפרש שצריכים לנהוג במעשיו כפי חשיבותו, אבל יש חילוק גדול בדבר, הנה אנו פוסקים את מידת חשיבותנו, שכן מי גילה לנו שמדברים מאדם חשוב, מאן יימר לן שאכן תלמיד חכם הוא, ומאן יימר לן שיש חשיבות במה שהיה לו אב או אבי אביו אדם חשוב, שמא גם אביו של השני היה אדם חשוב.

וגם אם תמצי לומר שלא היה לשני אדם חשוב, מי יודע אם אין אביו או זקנו מתביישים בו

ושפיכות דמים, וחלול השם
 בפרהסיא ענשו גדול מכל אלו
 השלשה, כמו שנאמר (יחזקאל כ,
 לט) ואתם בית ישראל כה אמר
 ה' אלקים איש גלוליו לכו עבודו
 ואחר אם אינכם שומעים אלי
 ואת שם קדשי לא תחללו עוד
 במתנותיכם ובגלוליכם, הנה
 נתבאר לך, כי יותר הקפיד במה
 שהיו עובדים גלוליהם מפני
 שמחללים את שם קדשו
 בפרהסיא, מן העבודה זרה
 עצמה.

והנה עד עכשיו מבאר הרבינו
 יונה מהו חילול השם שבכל
 התורה, והיינו מי שמחלל את ה'
 בפרהסיא, שהוא עושה פעולות
 ששם שמים מתחלל על ידי כן
 בעיני אחרים. ומבאר הרבינו יונה
 שכמו כן מי שעובר על עבודה זרה
 ג"ע ושפיכות דמים בפרהסיא, לא
 קידש שם שמים ברבים, שאילו
 היה נהרג ואינו עובר, היה מקדש
 שם שמים במה שהוא מוסר את
 נפשו כדי שלא להיכשל בחטא.

מי שחוטא באלו בשביל להציל
 את חייו, ולכן הוא עובר גם
 במקום שאמרה תורה יהרג ואל
 יעבור, הרי זה בכלל חילול ה',
 ומוכיח הרבינו יונה מהפסוק
 שחילול ה' גרע משלוש העבירות

אמנם על האדם להתאים את
 מעשיו למידת חשיבותו,
 אבל בתחילה לא יפסוק לעצמו
 אם הוא אדם חשוב או לא,
 שכאשר הוא הפוסק, אין זה ראוי,
 שעל האדם לראות אם אין אחר
 שמחשיבו, כיצד מביטים בו
 האנשים האחרים, ואז יזהר
 במעשיו שיהיו בדקדוק ובוהירות
 ומתוך יראת שמים, אבל לא כדי
 לקבל כבוד.

אבל אם הוא מחשיב עצמו כדי
 לקבל כבוד, הרי הוא בעל
 גאוה כפול, הן במה שמעמיד
 עצמו כאדם חשוב, ולא עוד, אלא
 שהוא רודף אחר הכבוד, ומי
 שנוהג כן, הרי הוא בשמתא כפול
 שמונה.

ואמרו במסכת סנהדרין (עד:),
שאפילו על ערקתא
דמסאנה יהרג ואל יעבור, לא
על דרך חיוב, אך יש לו ליהרג
על זה, כי עושה מצוה שמקדש
את השם ית', וקונה עולמו
בשעה אחת, אבל בשלשה
דברים, כל אדם חייב ליהרג
עליהם ואל יעבור, ואם יעבור
ולא יהרג הוא עון פלילי,
בעבודה זרה וגילוי עריות

הרי הוא בכלל מחלל ה', לפי שהוא מראה שאין שום חשיבות בתורה שהוא לומד.

הרי הדבר הזה דומה כמו שנטל רב נחמן בשר ללא תשלום, ובוזה היה מראה שאין חשיבות בתלמיד חכם, שאין לימוד התורה משפיעה עליו, שיתכן שגם הוא לא ישלם על הבשר.

כמו כן כשבחור נכנס לחנות, והוא משפיל עצמו על ידי דברי ליצנות זולים, והוא מדבר בלשון פשוטה למוכר, ואינו מתנהג בדרך ארץ לשאר העומדים בחנות, הרי זה בכלל מחלל את ה'.

כשהבחור נדחף קודם למי שנכנס לפניו בחנות, או שהוא מדבר דברי ליצנות - 'א נארישער ג'וק' עם המוכר, או שמדבר עמו שלא בדרך ארץ, תביא לי חפץ פלוני וכדומה, או שאומר לו על מאכל אחד שאין לו טעם וריח, שמדבר עמו בשפה ובלשון שמדברים אנשים גסים, שמתחילים להתווכח על המחיר, זה אומר שלושים וחמש סנט והוא אומר עשרים וחמש סנט, הרי זה בכלל חילול ה'.

החמורות, שגם כשבני ישראל היו עובדי עבודה זרה, אמר השי"ת שגם אם נכשלים בעבודה זרה, אבל יש להם להיזהר שלא לחלל את השם.

ומהו חילול ה'?, להוריד כבוד שמים בעיני השני, וכן כשרב נחמן שב לביתו עם בשר בלא תשלום, גם זה בכלל חילול השם.

כאשר מדברים מבחורי ישיבה, בכל יום עומדים הם בפני הנסיון אם לקדש את השם או חלילה לגרום לחילול ה', וצריכים אנו לדעת חומר הדבר, שהרי הנביא אומר שעון חילול ה' הוא העון החמור ביותר יותר מעבודה זרה, שהוא העון החמור ביותר בתורה.

אכן מדברים אלו יש לנו ללמוד, שלעומת זאת קידוש ה' גדול יותר מכל המצוות, והשכר שהשי"ת נותן עבור מי שמקדש שם שמים, הרי זה השכר יותר מהשכר על המצוה הגדולה ביותר.

והיכי דמי חילול ה' וקידוש ה' אצל תלמידי ישיבה, כשנכנס בחור ישיבה לחנות, והוא מסתובב ומדבר כאדם גס ופשוט,

הבחור רואה אותו עומד על הסולם, והוא עובר בגלל כן מצד אחר, הרי זה מקדש את ה', לפי שהגוי מרגיש שהבחור מכבד את עבודתו וטירחתו. אבל אם הבחור לא איכפת לו מטירחתו של הגוי, והוא נדחק לעבור אף שהגוי יצטרך לעלות ולרדת, הרי זה מחלל את ה'.

והנה מי שהוא עם הארץ נדמה לו שמה שאינו מחשיב

את הגוי ומחשיבו כבהמה יש בזה מעלה, אבל הרי גם רב נחמן היה יכול לומר כמו כן, וכי זהו מדרך הכבוד שרב נחמן ישלם בחנות!!? הרי די לו במה שקונה בהקפה, ושהמוכר ירשום את הבשר.

אפשר שגם אינו צריך לומר בפירוש שירשום, ודי לו

בסימן שהוא עושה לו בידיו מתוך חשיבות גדולה, והמוכר לוקח את הספר ורושם שם, ורב נחמן יוצא בראש מורם, שרושמים על פי רמז שלו, והיה אפשר לומר שעכשיו נתרבה ונתרומם כבוד התורה, שרב נחמן הראה למוכר כיצד יש להתייחס לכל רמז של תלמיד חכם, שהוא שותק ושותק, ואין שואלים אותו למקום מגוריו ולא הנומער של הטלפון, והכל רשום

אם בשעה שהישיבה בחור נכנס לסטאר הרי הוא מדבר בלשון מעודנת, שהוא שונה בדיבורו ובהנהגתו מאחרים, הרי זה מקדש את ה', כשהוא רואה שיש לאחד חבילה כבידה הרי הוא מסייע בעדו לצאת עד לדלת, זהו קידוש ה'.

הרי שכל בחור נמצא כמעט מדי יום ביומו בנסיון זה: אם יהיה מקדש ה' או מחלל ה'.

ענין קידוש ה' וחילול ה' אינו רק בעיני בני ישראל, אלא גם בעיני הגויים, כשבאים פועלים לעבוד בישיבה, כל בחור שיש לו שייכות עם אחד הפועלים, יש בזה משום קידוש ה' או חילול ה', אם בשעת עבודתו מדברים עמו שלא כראוי - 'מען דרייט איהם די קאפ אהין און אהער', הרי זה חילל את ה'.

אבל להיפך, כשהגוי רואה איך שהבחור מחשיבו לאדם מן השורה, שהבחור מחשיב את עבודתו, הרי זה קידש את ה'.

כשהגוי עומד על הסולם, והבחור מבקש לעבור, ואין הגוי יודע מה לעשות, אם לרדת או לא, הרי זה חילל את ה'. אבל כשהגוי רואה שכאשר

עם הנסיונות הללו של קידוש ה' וחילול ה' נפגשים מדי יום ביומו.

מה שנתפרש עד עכשיו הרי זה קידוש ה' וחילול ה' בפרהסיא, אבל תנא דידן מדבר מחילול ה' אחר - וזה **ששינונו, כל המחלל שם שמים בסתר** - ויש להבין שמאחר שהרי זה בסתר אין זה חילול ה'.

ומבאר: מדבר בדברים שהם בעצמם חלול ה', כמו עבודה זרה, שאינו מודה לאל באלהותו, וכמו כן נשבע לשקר, שגונב דעת הבריות בשמו של הקב"ה, חלול השם הוא, כמו שנאמר (ויקרא יט, יב) ולא תשבעו בשמי לשקר וחללת את שם אלקיך.

היינו שיש חילול ה' במעשים לא שכבוד שמים נתחלל בחוצות, שאין שם שמים נתחלל בעיני אחרים אלא שעצם המעשה כביכול מחלל את ה', שהנה כשרב נחמן קונה בשר בהקפה, אם לא היו בשעת מעשה עוד אנשים, אין במעשה זה שום חילול ה', שהרי רב נחמן סופו

וחתום על פי רמז שלו, והרי זה קידוש ה' גדול.

אותם שמסתובבים בינינו ומדמים שכך מקדשים את ה', הרי הם מדמים שבזכות מעשה זה הם ראויים לשכר של שנה שלימה, על הקידוש ה' הנפלא, שעל ידי רמז של ידיו נעצר הכל, לכבוד התורה הק', ועכשיו עד ליום הכפורים הותרה לו הרצועה, וכבר קנה לו כסא אצל כסא הכבוד עבור מעשהו החשוב.

אבל רב נחמן אמר, שאם לא יוציא את כיסו ולא יחשב מהו מחירו של הבשר, כמו כל יהודי פשוט, הרי זה חילל את השם וגרע מעבודה זרה.

הרי שמה שאצלינו הוא קידוש ה', הרי זה אצל רב נחמן חילול ה', ומה שנחשב אצל רב נחמן קידוש ה', נחשב אצלינו חילול התורה, שעומדים יחד עם כל הנשים וכל הפשוטי העם כדי לשלם, שהרי זה חילול התורה ובזיון התורה, אבל אצל רב נחמן נחשב הדבר לקידוש ה'.

מצד אחד של הרחוב לצד השני, או שהוא רץ במקום שאינו מיועד להולכי רגל, או שהוא רץ מתוך הפקרות, הרי זה מחלל את ה', וזה שייך גם לעיני גויים, כשהגוי רואה איך שמכבדים אותו ומחשיבים אותו ואת מעשיו, והרי זה בכלל ורחמיו על כל מעשיו, הרי זה קידש את ה'.

מצאנו, שכאשר השי"ת הבטיח את ארץ ישראל לאברהם אבינו מחמת צדקותו, ובאותו הזמן דרו בארץ ישראל האמורים והכנענים, עובדי עבודה זרה, נאמר בלשון הפסוק 'כי לא שלם עון האמרי עד הנה' (בראשית טו, טז).

משמע מלשון הפסוק, שאברהם אבינו היה צריך לקבל מיד את ארץ ישראל, אלא 'כי לא שלם עון האמרי עד הנה', שלא היה ראוי שיגרשו אותו עכשיו מארץ ישראל, ועל אף שהשי"ת נשבע לאברהם אבינו שיקבל את ארץ ישראל, אבל אי אפשר לגרשם, אף שהם עובדי עבודה זרה, שהשי"ת יש לו חשבון גם עם גויים.

מזה יש לנו ללמוד, כשעוברים על בישיבה והגוי עומד על

שלם, ואם כן כשאינן מי שיחשוד בו, אין בזה משום חילול ה'.

אבל בשעה שהאדם כופר בה' או שעובד עבודה זרה, הרי הוא מחלל את כבוד שמים בפועל, והוא כענין שבועת שקר, שאף שאינן מי שיודע בדבר הרי זה מחלל שם שמים.

אחד שוגג ואחד מזיד בחלול השם. לא שנפרעין ממנו על השוגג כמזיד, אלא שאף על השוגג, נפרעין ממנו בגלוי, וכל אחד כפי עוונו ישא, מפני שאף השגגה נחשבת לו עון, בזמן שאינו אנוס, שהיה לו להזהר שלא יבא חטא על ידו ולא נזהר, שלפיכך חייבו הכתוב קרבן שיכפר לו. - כי היה עליו להישמר שלא יחטא.

מבואר, שחטא חילול ה' חמור מכל החטאים, והרי זה שייך אצל כל אחד, הן מה שנתפרש במשנתנו, ובפרט על ידי החילול ה' בפרהסיא, שכבוד שמים מתחלל בעיני הבריות.

אם כן, כשבחור ישיבה, שניכר עליו שהוא בחור ישיבה, כשאינן הנהגתו נחשבת יותר מהנהגתו של אנשים אחרים, הרי זה חילל את ה', ובפרט אם הוא נוהג בהנהגות גסות, שהוא צועק

הסולם או שהוא מנקה את הישיבה, אם מזלזלים בעבודתו ומחשיבים אותו כבהמה ויותר גרוע מהבהמה, הרי זה מחלל את ה', ומי שמדמה שעל ידי מה שמתייחס לגוי כבהמה כך ירבה צדקותו, שהוא מדמה שכפי מה שהוא מזלזל בגוי כך תגדל אמונתו ב'אתה בחרתנו', כשעם הארץ מדמה ענין זה, הרי זה בכלל מחלל את השם.

יש להחשיב את עבודת הגוי לא רק משום קידוש ה', אלא שיש להחשיב את עבודת הגוי, שכן גם הדוב כשדוקרים אותו כואב לו, וכאשר פוגעים בו הרי זה כואב לו, ויש להחשיב כל בעל חי, והרי יש איסור צער בעלי חיים, ולא גרע הגוי מהבעל חי, ומי שמרגיש באופן אחר, והוא גם משמיע את דעתו בפני הגוי, הרי זה חילל את השם.

גליון זה נתנדב לטובת רפואתו השלימה של
כ"ק מרן האדמו"ר מקאסוב שליט"א
מוותיקי תלמידי מרן ראש הישיבה זי"ע
ויהי רצון מלפני שוכן מרומים
שישלח רפואה שלימה במהרה
לכ"ק מרן רבי שרגא פייוויש בן מלכה שליט"א
ובוכות לימוד התורה והפצתה
תעמוד לו לזכות ולרחמים ולרפו"ש בקרוב בתושחו"י,
אכ"ר